

INEKE VAN KESSEL

Van Mossi tot Zwarte Hollander

Tussen 1831 en 1872 wierf Nederland ruim drieduizend West-Afrikanen voor het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL). De rekruten waren meestal slaven, die hun vrijheid moesten kopen met een voorschot op hun soldij. Of kwamen ze toch ook uit zuidelijk Afrika?

Zuid-Afrika! Mevrouw G B Mes in Schiedam herhaalt het met grote stelligheid haar Afrikaanse overgrootvader Trappen kwam uit Zuid-Afrika "Hij was een neger die in Pretoria werd geronseld door sergeanten van het KNIL, ergens tussen 1825 en 1850. Hij kreeg handgeld om zich vrij te kopen van de Britse plantage eigenaar, want hij was een slaaf. Oorspronkelijk kwam hij uit Mozambique. Maar hij is verscheept uit Pretoria, dat heette toen Port Elizabeth. Toen heeft Van Heutsz hen Nederlandse namen gegeven, zoals Worst en Trappen."

In ons telefoongesprek suggereer ik dat haar overgrootvader waarschijnlijk afkomstig was uit West-Afrika, het gebied van het tegenwoordige Ghana. Ze ontkent het heftig. Als bewijs van de Zuid-Afrikaanse afkomst zingt mevrouw Mes over de telefoon een liedje uit de Boerenoorlog: "Die driekleur van ons vaderland waait over die Transvaal." In Djokjakarta had ze het ook op school gezongen: "Ja, dat vonden we prachtig, want die Boeren waren Hollanders, he. Ik dweepte met de vrijheidsoorlog van de Boeren." Van haar grootmoeder Anna Trappen had mevrouw Mes gehoord dat de stamvader een Mosie was, en later had iemand haar uitgelegd dat Mosies uit Mozambique kwamen.

Dankzij de KNIL-stamboeken werd het raadsel opgelost. Overgrootvader Trappen was rond 1815 geboren in 'Mosie', hij was afkomstig uit het gebied van de Mossi in het huidige Burkina Faso. Op 18 november 1838 trad hij voor onbepaalde tijd in dienst bij het Oost-Indisch Leger: 'was lijfeigene, heeft uit eigen middelen zijn vrijheid gekocht, waarvoor een voorschot is verstrekt van f 95,50'. Op 26 maart 1839 vertrok hij uit het West-Afrikaanse Elmina, een Nederlandse handelspost, naar Batavia met het fregat Elizabeth 'Afrikaansch fuselier'. Trappen nam deel aan verscheidene expedities op Sumatra en zwaaide in 1860 af in Semarang met een pensioen van f 144,-. Zijn dochter Anna had haar kleindochter enkele brokjes van dat verhaal verteld, maar de mondelinge overlevering over de etnische identiteit, de slavenkomst en 'Elizabeth' was buiten de historische context een eigen leven gaan leiden. Mevrouw Mes was toch wel blij met de kopieën uit het archief: "Nu geloof ik mijn kleinzoon tenminste dat ik geen onzin praat."

Andere afstammelingen van de Afrikaanse KNIL soldaten waren ervan overtuigd dat de stamvader afkomstig was uit Ethiopie: "Opa Joseph Nelk had zo'n lange nek, daaraan kon je zien dat hij uit Ethiopie kwam."

Een tentoonstelling over de Afrikaanse KNIL soldaten is tot 3 september te zien in het Tropenmuseum in Amsterdam en daarna in Museum Bronbeek, Arnhem en het Indisch Huis, Den Haag.

In juni verschijnt Ineke van Kessel *Zwarte Hollanders. Afrikaanse soldaten in Nederlands Indië* kit Publishers, Amsterdam 320 p., € 22,50. ISBN 90 6832 498 5

Willy Klink in Semarang zat geografisch dicht bij de waarheid: hij meende dat opa Piet Klink een Ashanti-krijger was geweest. Vader Klink voedde zijn vijf kinderen op als 'zelfbewuste negers', die trots moesten zijn op hun afkomst.

De meeste Indo-Afrikaanse afstammelingen hielden zich in Nederlands Indië niet bezig met hun Afrikaanse herkomst. De onderlinge sociale contacten werden wel intensief onderhouden. Indo-Afrikanen trouwden vaak onderling, maar Indonesische, Indische of Hollandse partners waren ook gebruikelijk. In de koloniale samenleving hadden de Afrikanen en volgende generaties Indo-Afrikanen de status van Europeaan: ze stonden bekend als Belanda Hitam, Zwarte Hollanders. Na de onafhankelijkheid van Indonesië kwamen de meesten naar Nederland. Pas na de 'repatriëring' gingen de Indo-Afrikaanse nakomelingen zich verdiepen in de eigen geschiedenis. De herontdekking van Afrika is nu in volle gang: enkele tientallen Nederlandse Indo-Afrikanen hebben al een reis naar hun roots in Ghana gemaakt.

FOTO COLLECTIE D. CORDIUS